

Kriminalitātes nākotnes paradigmas

Andrejs Vilks

Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskā fakultāte, Latvija

Ievads. Pēdējos gados tiesībaizsargājošajā darbībā un kriminoloģijā uzmanība tiek pievērsta ne tikai pašreizējā noziedzības stāvokļa, tendenču un struktūras, kā arī to nosakošo faktoru analīzei, bet arī sniegts futuroloģisks skats kriminalitātes nākotnes paradigmu apzināšanai. Latvijā kriminalitātes perspektīvās tendences objektīvu iemeslu dēļ nav pietiekami izzinātas. Tomēr sabiedrībai ir tiesības, un tiesībsargājošajām iestādēm ir pienākums veikt pasākumus kriminalitātes veikšanas novēršanā. Bez pamatota skata nākotnē atbilstoši pienākumi kvalitatīvi veikti netiks un sabiedrības tiesības netiks realizētas.

Materiāls un metodes. Autors izmanto vadošo pasaules kriminologu (*Marc Goodman, Eric Drexler, Edward Mansfield* u. c.) futuroloģiskos modeļus par kriminalitātes attīstības perspektīvām. Tēzēs ir sniegts tikai neliels un fragmentārs ieskats prezentējamajā tēmā.

Atsevišķi pētījuma rezultāti. Krimināli orientētām struktūrām nav saistošas spēkā esošās tiesiskās un morāli ētiskās normas. Tajā pašā laikā tās izmanto modernākās tehnoloģijas pat efektīvāk un racionālāk nekā leģimitīvās organizācijas. Stratēģiskā plānošana un loģistika tiek izstrādātas globālā līmenī. Kriminālo struktūru finansiālo resursu apjomi un infrastruktūru aptvērumi ir grūti aprēķināmi un ir saistīti ar prosociālo vidi. 3 D printeri sekmīgi var veidot tādus produktus kā pistoles, AK-47, granātmetējus, citus ieroču veidus un municiju utt. Ķīmiķis *Lee Cronin* 3 D printeri ir pārvērtis par universālu ķīmisko laboratoriju. Izmantojot tradicionālas un vienkāršas vielas, ar printera palīdzību var radīt vissarežģītākās, tajā skaitā psihoaktīvās (narkotiskās) vielas bez ārsta receptes. Dabiskās narkotiskās vielas (opiātus, marihuānu) nomainīs sintētiskās, gluži kā mūsu ikdienā aizvien plašāk ieplūst uztura bagātinātāji. DNK lāzera printeri spēj ražot kaitīgos vīrusus, kuri varētu tikt izmantoti bioloģiskajā terorismā. Bezpilota lidaparāti un ietilpīgas zemūdenes jau pašreiz tiek izmantotas narkotiku kontrabandā Kolumbijā un Meksikā.

Viena no nākotnes kriminālo aktivitāšu metodēm kļūs tā saucamā kriminālo aktivitāšu detalizācija. Atsevišķi noziegumi tiks sadalīti pa posmiem tā, lai to izpildītāji nespētu apzināties, ka piedalās kopējā kriminālo darbību ķēdē. It īpaši minētā metode izpaudīsies augsto tehnoloģiju noziedzības jomā. Līdz 2020. gadam ne tikai datoriem, bet arī dzīvojamām telpām, automobiļiem, ledusskapjiem, apgaismes, apkures un citiem objektiem būs sava IP adrese. Jo vairāk ierīču ir pieejamas tiešsaistes (*on-line*) režīmā, jo tās ir atvērtākas un izmantojamas arī krimināliem mērķiem. Nākotnes kriminālās paradigmas iezīmē arī tas, ka aizvien biežāk leģimitīvās struktūras, tajā skaitā speciālie dienesti, izmanto prettiesiskus līdzekļus (informācijas nelikumīga iegūšana, nesankcionēta sakaru un elektronisko līdzekļu kontrole), pārkāpjot cilvēktiesības. To darbības kontroles iespējas mazinās.

Secinājumi. Nozīmīgi un vitāli svarīgi ir prognozēt kriminālo situāciju attīstības tendences nākotnē. Nepieciešams izstrādāt iespējamās nākotnes kriminogēno scenāriju attīstības modeļus un potenciālo negatīvo seku novēršanas mehānismus.